

Sylwetka artysty

STEFAN NORBLIN ur. 29 czerwca 1892r. w Warszawie – zm. 14 lipca 1952r. w San Francisco. Właściwie Juliusz Stefan Norblin de la Gourdain, pseudonim hr. Luxemburg – był synem warszawskiego przemysłowca Stanisława Ignacego Norblina i Bronisławy z Piaseckich, wnukiem Alexandra Jana Konstantego Norblina i prawnukiem Jana Piotra Norblina, wybitnego malarza pochodzenia francuskiego¹.

Życiorys Stefana Norblina naznaczają najważniejsze zjawiska historyczne XX wieku: odzyskanie przez Polskę niepodległości (a więc twórczość już w wolnym kraju), wybuch II wojny światowej, emigracja i jej następstwa.

Prawdopodobnie w 1910r. Stefan Norblin ukończył Akademię Ekonomiczno-Handlową w Antwerpii, następnie podjął pracę w koncernie papierniczym. Jego pasją była jednak sztuka. Zaczął rysować, na początku karykatury i portrety, co zaowocowało jego pierwszą wystawą w amsterdamskiej galerii Memling (1913). Zwiedził wtedy także Paryż i Londyn, gdzie tworzył ilustracje pod pseudonimem „hrabia von Luxemburg”. W planach miał wyjazd do USA, lecz nie uzyskał wsparcia ojca, który kazał mu wracać do kraju. W 1920 Norblin zaciągnął się do armii podczas wojny polsko-rosyjskiej. Jako tłumacz (znał biegle kilka języków) uczestniczył w konferencji pokojowej w Rydze. Po powrocie do Polski stał się częścią intelektualnej i artystycznej elity warszawskiej, zwłaszcza jako portrecista. Pierwsze małżeństwo z aktorką Marią Heleną Lipińską-Modzelewską zostało szybko zakończone. W 1933 roku poślubił Lenę Żelichowską, tancerkę Teatru Narodowego oraz popularną aktorkę filmową.

POLSKA do 1939

Twórczość Norblina w Polsce przypada na czas odradzania się kultury po odzyskaniu przez kraj niepodległości w 1918r. Ponad stuletni okres zaborów wytyczył kulturze polskiej specyficzną drogę. Nowa jakość życia, postęp technologiczny, szybki rozwój gospodarczy, poszukiwanie nowych dróg i możliwości na wyrażenie tożsamości narodowej było nie lada wyzwaniem dla twórców kultury, artystów, literatów, muzyków. Jednocześnie ze zdwojoną siłą napływały nowoczesne nurty w sztuce, jakie już wcześniej ogarnęły Europę. Otworzyły się nowe możliwości kształcenia, rozwijały się nowoczesne środki masowego przekazu.

W dobie poszukiwań stylu narodowego twórczość Stefana Norblina znakomicie wpisuje się w kontekst kulturowy tego okresu. Styl art déco, w którym zaczął tworzyć, stał się wyznacznikiem mody i gustu tych lat. Życie w stolicy lat międzywojennych obfitowało w wiele wydarzeń artystycznych. Norblin jako twórca wszechstronny: malarz, portrecista, projektant wnętrz i architektury, ilustrator, grafik reklamowy, projektant mody, a nawet twórca kostiumów teatralnych, należał w Polsce do grona najbardziej wziętych artystów tego okresu. Dorobek artystyczny Norblina zawiera w tym czasie wiele portretów na zamówienie, akwael z projektami teatralnych scenografii, strojów mody kobiecej. Plakaty reklamowe, ilustracje i projekty w czasopismach, książkach cieszyły się dużym powodzeniem.

Artysta w pierwszych latach twórczości skupiał się na rysowaniu, ilustratorstwie, projektowaniu okładek, winiet do książek, reklam. Ilustracje zamieszczał m.in. w czasopismach Świat, Tygodnik Ilustrowany, Tęcza, Bluszcz, Kobieta w świecie i w domu, projektował także ich okładki. Ilustrował wiele książek m.in. *Żywot Kolombiny Z. Kleszczyńskiego* (ilustracje w formie akwael), *W pamiętnym roku wojny. Książka zbiorowa dla młodzieży*, baśnie braci Grimm, *Wojnę światów* H. Allorge'a, *Krzyżaków* H. Sienkiewicza, *Myszeidę* I. Krasickiego, podręczniki do matematyki arytmetyki A. Rusieckiego i A. Zarzeckiego oraz wiele innych. Współpracował z kilkoma liczącymi się wydawnictwami przedwojennej Polski (m.in. Mortkowicza, Gebethenera i Wolfa, Wendego, Biblioteką Groszową, Nowym Wydawnictwem, Zakładami Graficznymi Towarzystwa Wydawniczego Bluszcz i in.). Twórczość plakatowa oscylująca stylowo wokół art déco przyniosła mu uznanie. Najbardziej znane są plakaty serii turystycznej promujące miasta Polski wykonane na zlecenie Ministerstwa Komunikacji.

¹ Norblinowie to stary ród szlachecki, legitymujący się indygenatem od XVI wieku. Pochodzili z Misy-Faut-Yonne w Szampanii, gdzie byli dziedzicami dóbr ziemskich La Gourdain. Polskie korzenie francuskiej rodziny Norblinów sięgają drugiej połowy XVIII wieku. Założycielem dynastii związanej w pięciu pokoleniach z Warszawą był Jean Pierre Norblin de la Gourdain (1745–1830), francuski malarz, działający od 1774 roku w kręgu mecenatu książąt Czartoryskich oraz króla polskiego Stanisława Augusta Poniatowskiego i Radziwiłłów z Nieborowa. Jego malarstwo od dawna posiada utrwaloną pozycję w kanonie historii sztuki polskiej. Natomiast potomkowie malarza przez ponad sto lat z sukcesem rozbudowywali rodzimy przemysł metalurgiczny – stworzyli Fabrykę Wyrobów Platernicznych i Brązowniczych Norblin & Spółka (specjalizacja w odlewnictwie artystycznym).

W latach 1933-34 Norblin należał do Koła Artystów Grafików Reklamowych (KAGR), uczestnicząc w wystawach Towarzystwa w Warszawie, Łodzi, Pradze i Paryżu. Uczestniczył także konkursie fotograficznym Kodaka, jako główny juror.

W 1921r. w swojej pracowni po raz pierwszy pokazał malarstwo olejne, głównie portrety. Krytyka zwraca uwagę wówczas na dobrze uchwyconą charakterystykę postaci, oddanie podobieństwa. Wystawia wtedy m.in. portret Poli Negri oraz Autoportret. Od tej pory dostaje coraz więcej zleceń portretowych. Maluje wybitne aktorki i aktorów polskich, ówczesnych ludzi polityki, marszałków sejmu, wybitnych wojskowych, ponadto powstaje seria portretów Józefa Piłsudskiego. Krytyka różnie ocenia działalność portretową artysty. Wskazuje jednak na rozwój portretu reprezentacyjnego, który Norblin na nowo popularyzuje. Na wystawie w Salonie Garlińskiego w 1930r. Norblin oprócz portretów (m.in. zachwycający wizerunek aktorki Zuli Pogorzelskiej) – prezentuje także malarstwo rodzajowe i religijne (m.in. monumentalny obraz namalowany na 400-lecie Reformacji do warszawskiego kościoła Ewangelicko-Augsburskiego p.t. *Marcin Luter na sądzie w Wormacji w 1521r.*).

Małżeństwo z aktorką Heleną (Leną) Żelichowską wprowadza Norblina w świat teatru i filmu. Związany z Teatrem Polskim projektuje kostiumy do współczesnych sztuk teatralnych. W 1931r. rozpoczyna budowę domu tzw. „Kaskadę” (prawdopodobnie w warszawskiej dzielnicy Marymont), olbrzymi budynek, które chce przeznaczyć także na studio filmowe. Świetnie rozpoczętą w Polsce karierę przerwał wybuch II wojny światowej. Małżeństwo Norblinów wyjeżdża z Warszawy i poprzez Rumunię, Irak, trafia w końcu do Indii.

INDIE 1942-1946

O twórczości Norblina w Indiach można mówić jako o oddzielnej części jego artystycznej drogi. Jeszcze w Iraku, artysta maluje portrety irackiej rodziny królewskiej oraz brytyjskiego korpusu dyplomatycznego m.in. ambasadora Basila Newtona. W Indiach Norblinowie osiedli najpierw w Bombaju, gdzie brali czynny udział w życiu polskiej emigracji.

Pierwsze zlecenie artysta otrzymał w 1943 r. – wykonał dekoracje wnętrz pałacu-rezydencji należącego do maharadży Lakhdhirji Sir Waghji w mieście Morvi. Połączenie tzw. „indian style” ze stylistyką europejskiego art déco dało oryginalny efekt. Kolejną rezydencją, którą Norblin ozdobił był pałac maharadży w Patnie. Artysta zdobył sobie wówczas duże uznanie wśród Hindusów i Anglików, co zaowocowało jego indywidualną wystawą w galerii Sir Cowasji Jehangir Hall w Bombaju w 1944 r. Prezentował tam sceny rodzajowe, portrety, akty, a wystawie towarzyszył katalog. W tym samym roku rodzi się syn Norblinów – Andrzej.

Kolejne, olbrzymie tym razem zlecenie otrzymuje Norblin w Jodhpur w Radżasthanie, w nowo powstającym wielkim pałacu Umaid Bhawan (projektu architekta H. V. Lanchestera). Zamówione przez maharadżę meble z londyńskiej formy Maples uległy zatopieniu, wtedy zwrócono się do Stefana Norblina o zaprojektowanie także nowego umeblowania i wykonania malowideł ściennych w pałacu. Uzupełnieniem tej ogromnej pracy twórczej była dekoracja pałacyku myśliwskiego nad jeziorem Sardar Samand. Realizacje w Jodhpur były jednymi z najbardziej wyszukanych rozwiązań w dziedzinie nowoczesnego hinduskiego projektowania wnętrz pałacowych.

STANY ZJEDNOCZONE – SAN FRANCISCO 1946-1952

W 1946 Norblinowie wraz synem Andrzejem (Andrew) osiedli w Stanach Zjednoczonych, pod San Francisco. Artysta podejmuje się zleceń portretowych (maluje m.in. prezesa Banku Ameryki A.P. Gianniniego, który umiera przed ukończeniem obrazu; Gen. D. MacArthura, I. Paderewskiego itd.), pracuje także w firmie dekoratorskiej.

Niestety gorsze warunki życia, choroba oraz postępująca ślepotą uniemożliwiają mu pełną sprawność – w 1952 r. Stefan Norblin popełnia samobójstwo. Odtąd rodzinę utrzymuje Lena Żelichowska, która pracuje w salonie kosmetycznym. Przedwojenna aktorka nie straciła jednak miłości do kina, dlatego jak wspomina syn Andrzej Norblin, co sobotę chodzą do kina. W 1958 umiera Lena Żelichowska. Syn idzie w swoich zainteresowaniach w stronę muzyki i do dziś jest uznanym wirtuozem gitary klasycznej. Prace artysty Stefana Norblina, które powstały w USA zostały rozproszone lub zniszczone. Zachowało się ich niewiele, zazwyczaj portrety oraz kilka płócien przywiezionych jeszcze z Indii, prezentowanych m.in. na wystawie w Bombaju w 1944. Wiele z prac znajduje się w zbiorach prywatnych. Do dziś część obrazów przechowuje The Polish Arts and Culture Foundation. Kilkanaście plakatów Norblina znajduje się w Muzeum Polskim w Chicago.